COĞRAFYA Sınıf-12

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU

■ TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU

Jeopolitik, bir ülkenin sahip olduğu fiziki ve beşerî unsurlar ile dünya üzerindeki konumunun dış siyasetine etkisidir.

Jeopolitikte Etkili Olan Unsurlar	
Değişmeyen unsurlar	Coğrafi konum
	Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler
	Ülkelerin coğrafi şekli
	İklim
	Su
	Coğrafi bütünlük
Zaman	
Değişen unsurlar	Ekonomik değerler
	Politik değerler
	Askeri değerler
	Sosyal kültürel değerler
	Bilimsel ve teknolojik değerler

Jeopolitik konumu belirleyen beşerî özellikler değişebilir özellikte iken konum ve fiziki coğrafya özellikleri kısa sürede değişiklik göstermez.

Türkiye'de çeşitli iklim tiplerinin görülmesi ile verimli ovalarda birbirinden farklı özellikte ürünler yetiştirilebilmektedir. Komşu ülkelere göre zengin su kaynaklarına sahip olan ülkemizin bu potansiyeli jeopolitik önemini artırmıştır. Türkiye, üç büyük kıtanın kesişim noktasında yer alır. Karadeniz ve Akdeniz arasında ticaretin yapıldığı İstanbul ve Çanakkale gibi stratejik öneme sahip boğazların ülkemizde bulunması ve üç tarafının denizlerle çevrili olması Türkiye'yi önemli bir ulaşım merkezi hâline getirmektedir. Hazar bölgesi ve Orta Doğu'da çıkarılan petrolün dünya pazarına taşınmasında en kısa ve kârlı yol ülkemiz topraklarından geçmektedir. Ülkemizin genç ve dinamik nüfusu, askerî alandaki gücü ve gelişen ekonomisi jeopolitik konum özelliklerini oluşturan diğer unsurlardır.

Harita: Türkiye'nin jeopolitik konumu

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU

Asya ile Avrupa kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde bulunan Anadolu, kendisini çevreleyen deniz ve boğazlar ile elverişli iklimi sayesinde Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi pek çok köklü devletin kuruluş sahası olmuştur.

Anadolu toprakları Doğu ile Batı arasındaki ticaretin en önemli güzergâhlarından biriydi. Osmanlı Devleti'nin yeni çağlara kadar en büyük ekonomik kaynağı olan bu ticaret yolları, aynı zamanda Anadolu'nun jeopolitik açıdan öneminin daha da artmasını sağlamıştır.

Coğrafi Keşiflerle Batılı devletlerin Doğu'daki ticaret merkezlerine deniz yoluyla ulaşabilecekleri yeni bir güzergâh bulmaları, Osmanlı'nın elinde tuttuğu transit ticareti olumsuz yönde etkilemiş ve bu yollar zaman içerisinde jeopolitik önemini yitirmeye başlamıştır. Türkiye'nin jeopolitik öneminin farkında olan Batılı devletler, I. Dünya Savaşı'nda Anadolu'yu ele geçirmek istemiş, fakat vatansever Türk halkının verdiği mücadele ile Çanakkale'de bozguna uğratılmıştır.

20. yüzyılın başlarında yıkılan Osmanlı Devleti'nin yerine Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. II. Dünya Savaşı'yla beraber dünyada ekonomik, sosyal ve politik dengeleri değiştiren pek çok olay meydana gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından soğuk savaşın sona ermesi, küreselleşmenin artması ve yeni politik oluşumlar özellikle Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkasların arasında bir köprü görevi gören Türkiye'nin jeopolitik önemini artmasını sağlamıştır.

Enerji üretiminde önemli yere sahip olan petrol ve doğal gazın büyük bir kısmı, Türkiye'nin komşusu olan Hazar Bölgesi'nde ve Orta Doğu ülkelerinde üretilmektedir. Türkiye'nin konumu enerji kaynaklarının nakledilmesinde Türkiye'yi önemli bir ulaşım kavşağı hâline getirmektedir.

Önemli doğal gaz üreticilerinden olan Rusya da bu kaynakların büyük bir bölümünü Türkiye üzerinden dış pazara göndermektedir. Askerî açıdan güçlü olan Türkiye bölgesel barışı ve güvenliği sağlamak amacıyla BM ve NATO gibi örgütlere de üyedir. Ülkemizin genç ve dinamik nüfusu, gelişen ekonomisi ile sahip olduğu doğal ve beşerî özellikleri jeopolitik konumunda belirleyici rol oynar.

KIBRIS ADASI'NIN VE BOĞAZLARIN TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMUNA ETKİSİ

Kıbrıs, Anadolu'nun güneyinde bulunan Akdeniz'in Sicilya ve Sardunya adalarından sonraki üçüncü büyük adasıdır. Coğrafi konumundan dolayı tarih boyunca siyasi önem arz eden Kıbrıs; Anadolu, Mezopotamya ve Ege uygarlıklarının ticaret sahası içinde yer almıştır.

Kıbrıs Adası, Türkiye'nin millî güvenliği için büyük bir önem taşır. Ada, askerî müdahale gerektirecek durumlarda hava üssü olarak destek sağlayacak bir noktadadır. Kıbrıs, Anadolu'nun güney kıyılarındaki İskenderun ve Mersin limanlarının güvenliği ile Akdeniz ve Orta Doğu'daki ticari faaliyetlerin sürdürülebilirliği için de kilit bir konumda bulunur.

Türkiye'nin jeopolitik konumunu etkileyen bir diğer unsur da İstanbul ve Çanakkale boğazlarıdır. Boğazların hakimiyeti İstanbul'un Fethi'yle Osmanlı'ya geçmiştir. Lozan Antlaşması'yla Türkiye'nin boğazlar üzerindeki söz hakkı kısıtlanmış ancak daha sonra imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'yle (1936) boğazlar tekrar Türkiye Cumhuriyeti yönetimine geçmiştir.

Boğazlar, Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin deniz ticaretinde kullandıkları en önemli deniz yolları arasındadır. Bu nedenle stratejik bir öneme sahiptir. İstanbul Boğazı deniz ulaşımında olduğu gibi günümüzde üzerine inşa edilen köprüler sayesinde Avrupa ve Asya arasındaki transit kara yolu ticaretinde de önemli bir yere sahiptir.

Görsel: İstanbul Boğazı

SORULAR

1) Türkiye'nin jeopolitik özellikleri düşünüldüğünde aşağıdakilerden hangisi daha kısa bir sürede değişebilecek unsurlardandır?

A) Coğrafi konum
B) Madenler
C) İklim
D) Jeolojik özellikler
E) Ekonomik değerler

(Cevap E)

2) Türkiye'de meydana gelecek gelişmelerden hangisinin ülkemizin jeopolitik önemini artırması <u>beklenmez ?</u>

A) Güçlü bir ekonomiye kavuşması
B) Nüfusunun yaşlanması
C) Enerji nakil hatlarının çoğalması
D) Bir sanayi ülkesi hâline gelmesi
E) Uluslararası hava yollarının yapılması

(Cevap B)

3) Türkiye ekonomisinde, enerji nakli hatlarından gelen gelir miktarı önemli bir paya sahiptir.

Türkiye'nin böyle bir gelir kaynağına sahip olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sermaye
B) Siyasi otorite
C) İş gücü
D) Kültürel özellikler
E) Coğrafi konum **(Cevap E)**

4) Jeopolitik, ülkelerin coğrafi koşullarının ve uluslararası siyasetteki gücünün etkisini inceleyen bilimdir. Bir ülkenin jeopolitik konumunu belirleyen ögeler, zaman faktörü ile değişen ve değişmeyen özelliklerden oluşmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi jeopolitik konumda etkili olan değişen unsurlardandır?

A) Yeryüzü şekilleri
B) Coğrafi konum
C) Su varlığı
D) Stratejik kaynaklar
E) Sosyo-kültürel değerler

(Cevap E)